

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕАТРУ, КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ ІМЕНІ І. К. КАРПЕНКА –КАРОГО**

Пономаренко Олександр Анатолійович

**СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ ТА
ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПОВЕДІНКОВИХ РИС СУЧАСНОГО
УКРАЇНСЬКОГО ПЕРСОНАЖА В АУДІОВІЗУАЛЬНИХ МИСТЕЦТВАХ**

Методична розробка за тематикою творчого мистецького проєкту

Творчий керівник:

Вітер В. П.

Заслужений діяч мистецтв України,
доцент, завідувач кафедри режисури телебачення

Науковий консультант:

Журавльова Т. В.

Кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри кінознавства

КИЇВ – 2025

Анотація. Спеціальний курс «Особливості українського національного світогляду та їхній вплив на формування поведінкових рис сучасного українського персонажа в аудіовізуальних мистецтвах» допоможе розширити уявлення про нові форми та методи у вихованні здобувачів вищої освіти у галузі аудіовізуального мистецтва та виробництва в сфері практичної реалізації поведінкових моделей екранних персонажів; набути нових теоретико – практичних навичок і вмінь, а також сформулювати метод набуття життєвої правди майбутніми екранними героями, що допоможе в процесі успішної реалізації творчого задуму.

Курс призначений для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво».

Тривалість курсу – один семестр.

Мета курсу – сформувати загальні уявлення та оволодіти навичками створення поведінкової моделі екранного героя – носія актуальних тем аудіовізуальних творів.

Здобувачі курсу мають **знати**:

- причинно–наслідкові принципи прояву психофізичної реакції персонажу при зіткненні з конфліктним середовищем;
- принципи взаємозалежності поведінкової природи екранного персонажу та адаптивних засобів, що були сформовані під впливом дії конфліктного середовища;
- загальні аспекти природи страху як основного елементу збудження емоційного відгуку при конфліктному зіткненні героїв;
- специфіку синкретичної природи образу екранного героя;
- якісні ознаки поведінки екранного героя різної психоемоційної організації.

У результаті проходження спеціального курсу індивідууми мають **уміти:**

- досліджувати вплив середовища (природний, суспільний, історичний) на поведінкову природу персонажу;
- моделювати перипетії в структурній системі екранної історії, які максимально загострюють рівень тиску на емоційний світ героя та провокують до неочікуваних рішень та вчинків;
- створювати поведінкові образи персонажів, що належать до різних таборів конфлікту – протагоністів та антагоністів;
- реалізовувати природу поведінкового прояву характеру екранного персонажу за рахунок зіткнення з подразником в зоні максимальної вразливості, що обумовлена синергією впливу власного больового досвіду, спостереженого та успадкованого;
- створювати образне рішення сутнісних ознак персонажу за допомогою екранних засобів виразності: руху, кольору, світла, темпо-ритму, звуку, крупності, психології проживання виконавця;
- проводити селекцію виражальних засобів екранного видовища задля створення цілісного характеру екранного героя.

Питання спецкурсу

РОЗДІЛ 1. Процес створення екранного образу героя: напрямки дослідження, селекція виражальних засобів екранного мистецтва

Тема I Основні положення курсу

1.1. Введення в спеціальний курс.

- 1.2. Роль і значення спеціального курсу з дисципліни в структурній системі освітньо-професійної програми фахової підготовки для режисерів екранних мистецтв.
- 1.3. Мета та завдання. Ключові сегменти курсу: загальний огляд розділів і тем.

Тема II Поведінка. Аспекти впливу на причини формування

- 1.1. Поведінка. Проявлення характеру екранного героя.
- 1.2. Конфлікт – головна умова проявлення поведінкової моделі екранного героя.

Тема III Історичні чинники впливу на формування поведінкової моделі героя

- 1.1. Структура та значення історичного контексту в процесі створення поведінкового образу екранного героя.
- 1.2. Колективні тригери у процесі формування поведінкової моделі екранного героя.

ТЕМА IV Визначальна роль середовища у процесі формування поведінки героя

- 4.1. Культурне середовище – визначальний аспект формування ціннісного світогляду екранного героя.
- 4.2. Характер героя – сукупність поведінкових реакцій при зіткненні світоглядної позиції героя з конфліктним середовищем.

РОЗДІЛ 2. Селекція засобів виразності аудіовізуального мистецтва в процесі створення поведінкової моделі образу екранного героя.

ТЕМА V Основні засоби екранної виразності в процесі творення екранного образу персонажа

- 1.1. Виконавець – головний носій теми екранного твору. Значення. Потенційні ризики.
- 1.2. Художнє рішення образу екранного героя. Значення. Способи та методи використання.
- 1.3. Пластичне рішення образу екранного героя. Значення. Способи та методи роботи .
- 1.4. Музичне рішення образу екранного героя. Тематичне розкриття персонажу.

ТЕМА VI Вплив жанрового рішення на поведінковий прояв екранного персонажа

- 3.1. Жанр – система координат в процесі селекції поведінкових ознак при створенні образу екранного героя.
- 3.2. Зовнішній образ екранного героя як спосіб реалізації конфлікту.
- 3.3. Поведінка. Мотивуючі фактори впливу.

ТЕМА VII Конфлікт як основний механізм прояву поведінки екранного героя

1. Конфлікт. Рівні конфлікту. Динаміка розвитку. Способи реалізації.
2. Антагоністи. Роль та значення. Вимоги до поведінкової природи.

ТЕМА VIII Психологічні чинники впливу на формування поведінкових реакцій героя екранного твору

1. Страх. Природа походження. Механізм прояву. Визначальна роль в побудові конфлікту в екранному творі.
2. Моделювання конфліктів у відповідності ментальній приналежності героя екранних творів до певної етнічної групи. Роль культурних орієнтацій.

Форми навчання

Лекції, практичні та індивідуальні заняття, а також самостійна робота.

Тематика практичних занять

1. Вплив природних чинників на формування поведінкових проявів українського екранного героя.
2. Види конфлікту. Рівень. Масштаб. Спосіб реалізації.
3. Механізм впливу антагоніста на поведінковий прояв екранного героя. Селекція поведінкових ознак. Діапазон впливу.
4. Засоби екранної виразності в процесі реалізації поведінкового образу героя.
5. Моделювання образу екранного героя за рахунок селекції специфічних проявів поведінки в процесі роботи над перекладом літературного твору засобами екранної виразності.
6. Моделювання конфліктів для максимального прояву поведінкової природи персонажа в розкритті теми екранного твору.

Питання для самостійної роботи

1. Основні засади спеціального курсу.
2. Дослідження природи зіткнення протагоністів та антагоністів як представників конфліктних ціннісних орієнтацій.
3. Тенденції зміни поведінкового прояву екранного героя в різні періоди історії українського кінематографу. Тематичне розкриття.
4. Вплив розвитку технічних можливостей засобів реалізації екранної виразності в процесі створення образу екранного героя.
5. Прогнозування актуальних тем аудіовізуальних творів в контексті суспільного запиту. Пошук образного рішення героя як головного носія теми екранного твору.

Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. Вплив історичних подій, що мали місце у формуванні світогляду героя, на селекцію поведінкових ознак головного носія теми екранного твору.
2. Зasadничі принципи створення конфлікту засобами екранної виразності.
3. Кореляція природи страхів персонажу та прояву поведінкових реакцій екранного героя.
4. Прогнозування актуальності тем аудіовізуальних творів на підставі аналізу суспільного запиту глядацької аудиторії та його образного втілення в екранних творах.
5. Принципи селекції засобів виразності в процесі створення образу екранного героя. Принцип комбінаторної взаємодії. Акцент.

6. Динаміка зростання рівню напруги в масштабуванні конфлікту через поведінкові прояви героїв екранних творів.

7. Авторський погляд в реалізації образного рішення екранного героя. Недоліки та позитивні аспекти.

Рекомендована література

Обов'язкова:

1. Ворожейкін Є. Візуальні стратегії сучасної екранної культури: філософсько-антропологічний аспект: дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.04. Нац. педаг. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2018. 210 с.
2. Горпенко В. Архітектоніка фільму: Кадр. Монтаж. Фільм: питання режисерської майстерності. Київ : ДІТМ. 1997. 231 с.
3. Гулевський С. Трансформація соціального дискурсу телевізійних серіалів у сучасному медіа-просторі: дис. ... канд. філософ. наук. : 09.00.04. Харк. Нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2021. 187 с.
4. Зубавіна І. Трансформація біблійних міфологем в українському кіно. *Кіно-Театр*. Вип. 6. 1996. С. 23–25.
5. Зубавіна І. Кіноархітепніка як ядро екранного наративу. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. Вип. 16. 2015. С. 75–83.
6. Кісін В. Життя, актор, образ. Київ : *КМ Academia*. 1999. 268 с.
7. Кісін В. Режисура як мистецтво та професія. Київ : *КМ Academia*. 1999. с. 267.
8. Ковтун Н. Архетип культурного героя в українській духовній традиції: історико-філософський контекст : дис. канд. філософ. наук : 09.00.05. Київськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2008. с. 188.

9. Ковтун Н. М. Рефлексія архетипу культурного героя в українській духовній традиції. *Українська полоністика*. 2007. Вип. 3–4. С. 60–72.
10. Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або, Дефект головного дзеркала. Київ : *КМ Academia*. 1999. 29 с.
11. Кульчицький О. Риси характерології українського народу. *Енциклопедія українознавства. Загальна частина*. Т. 2. 1995. С. 708–718.
12. Купчишина В., Макогончук Н. Психологічні підходи визначення змісту поняття національний характер та використання його іншими науками. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Вип. 1(12). С. 176–193.
13. Мурована К. Багатогранний герой – запорука творчого та комерційного успіху ігрового твору. Київ : *Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. 2016. 76 с.
14. Мушкетик Л. Персонажі української народної казки. Київ : *Український письменник*. 2014. 360 с.
15. Наугольник Л. Психологія стресу. Львів : *Львівський державний університет внутрішніх справ*. 2015. 324 с.
16. Нельга О. В. Теорія етносу: курс лекцій. Київ : *Тандем*. 1997. 368с.
17. Погребняк Г. П. Авторський кінематограф у художній культурі другої половини ХХ- початку ХХІ століття. автореф. дис. назд. Наук. Ст. докт. Мистецтвознавства, Мін. культ. та інформ. політ. Укр. Нац. Акад. кер.кадр. культ. та мист. Київ, 2021. 40 с.

Додаткова:

1. Аристотель Поетика Трактат. Харків : Фоліо. 2018, 160 с.
2. Грушевський М. Історія української літератури: в 6 т., т. 2, Либідь, Київ, 1993, 282 с.

3. Ранк Отто Міф про народження героя. Київ : *Академічний проект*. 1997, 328 с.
5. Сапольськи Р. Біологія поведінки. Київ : *Наш формат*. 2021, 672 с.
6. Фон Франц М.-Л. Архетипічне вимірювання психіки. Київ : *Спадщина*. 2018, 198 с.
7. Юнг К. Психологічні типи. Університетська книга. Київ : *Сварог*. 1998, 752 с.
8. Bezruchko O., Stepanenko N. Cinema as a Basis for the Formation / Creation of Modern National Identity. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Audiovisual Art and Production*, 2024. Vol. 7. № 1. P. 20–30. <https://doi.org/10.31866/2617-2674.7.1.2024.302756>
9. Wundt, W. Elemente der Völkerpsychologie: Grundlinien einer psychologischen Entwicklungsgeschichte der Menschheit, Leipzig: *Kröner*. 1912. 544 s.